

Национален съвет за журналистическа етика

РЕШЕНИЕ № 5/15.03.2024 г.

Комисията по журналистическа етика на свое редовно заседание на 15.03.2024 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Нели Огнянова

ЧЛЕНОВЕ: Александър Кашъмов
Бойко Василев
Весислава Антонова
Гена Трайкова
Диляна Илиева
Даниела Тренчева
Ирина Недева
Илия Вълков

изслуша доклад по жалба с вх. № 11-002/2024 г. на Г. К. срещу *Българското национално радио*, предаване "Форум", 16.01.24: *40% по-малко работни места до 2035 заради AI*, с публикуван запис на сайта на БНР. В жалбата се твърди, че е осъществено нарушение на Етичния кодекс на българските медии от страна на БНР.

I. ПРОЦЕДУРА

1. Жалба с вх. № 11-002/2024 г. се отнася до твърдяно нарушение от БНР на Етичния кодекс на българските медии, като в жалбата се посочва, че журналистът Л. Х. оставя без коментар твърдение на седмичен гост-коментатор.
2. Ирина Недева и Илия Вълков не участват в обсъждането.
3. Жалбата е подадена в допустимия от правилника срок.
4. КЖЕ обсъди допустимостта на жалбата, жалбата е допустима.
5. Представено е становище от *Българското национално радио*.

II. ЖАЛБА

Според жалбоподателката Г.К. журналистът Л. Х. оставя без коментар следното твърдение на Г. В., който седмичен гост-коментатор в предаването:

„Мен ме учуди, че [Световният икономически форум] са избрали тази дъвка за фалшивите новини и дезинформацията, която вече ми писна. Не са това големите политически проблеми в света. Тази тема изначално започна в САЩ, когато беше избран Тръмп. Тогавашният естаблишмънт и от двете партии беше много шокиран. Вместо да се погледне реално и трезво на

ситуацията, едно от оправданията защо това се случи беше, фалшиви новини и т.н. Сега като се появи изкуствения интелект едва ли не се рециклира тази тема с дезинформацията. Този път се говори, че с изкуствения интелект има нови иновативни методи. Това са глупости. Всеки път, когато се говори по тази тема, някой не иска да говори за съществените въпроси. Аз не съм видял през годините, през които постоянно ми говорят за дезинформация и фалшиви новини, някой да адресира реалните казуси на това хората да нямат доверие в мейнстрийм медиите. То се създаде едно такова деление всичко, което не е от старите медии директно бива причислено като източник на фалшиви новини. Това не винаги е истина. Това понякога е истина, понякога не е истина. Понякога самите мейнстрийм медии са източник на невярна информация, но никой не ти казва, че „Ню Йорк Таймс“ някога са публикували фалшива новина, ти казва, че те просто са допуснали грешка. Всичко това е риторика и затова не мога да го приема сериозно“.

Жалбоподателят посочва три проблема:

1. Твърдението, че дезинформацията е измислен проблем и риторика не е вярно. Самият факт, че темата е избрана на Форума в Давос е доказателство, че проблемът е сериозен. На страницата на финансираня от ЕС сайта „EUvsDisinfo“ има доклади и доказателства за същността и дълбочината на проблема с дезинформацията.
2. Има разлика между дезинформация и невярната информация. Дезинформацията е съзнателно разпространявана невярна или подвеждаща информация и манипулации, която цели промяна на нагласите и убежденията на хората. Грешката в материал на „Ню Йорк Таймс“ не е фалшива новина или дезинформация.
3. Една от целите на дезинформацията е дискредитиране на традиционните медии, което се прави по различни начини и целенасочено. Затова повишаването на доверието в традиционните медии изисква намаляване на дезинформацията.

Искането е КЖЕ да постанови нарушение на Етичния кодекс на българските медии.

III. РАЗПОРЕДБИ ОТ ЕТИЧНИЯ КОДЕКС НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ, ЧИЕТО НАРУШАВАНЕ СЕ ТВЪРДИ

1. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОСТОВЕРНА ИНФОРМАЦИЯ НА ОБЩЕСТВОТО,

1.1 Точност

1.1.4 Ясно ще разграничаваме фактите от коментарите и предположенията.

IV. СТАНОВИЩЕ НА ОТВЕТНАТА СТРАНА

Получено е становище от ответната страна БНР. В него се посочва, че в анонс за предаването е уточнена експертизата на събеседниците на предаването, която е водеща при вземането на редакционни решения за покана към коментатори и анализатори по важни международни и национални обществено-политически и социално-икономически въпроси.

По хронологията на жалбата:

1. Твърдението, че дезинформацията е измислен проблем и риторика не е вярно. Самият факт, че темата е избрана на Форума в Давос е доказателство, че проблемът е сериозен. На страницата на финансираня от ЕС сайта „EUvsDisinfo“ има доклади и доказателства за същността и дълбочината на проблема с дезинформацията. <https://euvsdisinfo.eu/>.

Г-н В. казва ясно, че според него темата за фалшивите новини и дезинформацията е преекспонирана и смята, че така се отклонява вниманието от други важни политически и икономически проблеми. „Не са това големите политически проблеми в света“ и „Всеки път, когато се говори по тази тема, някой не иска да говори за съществените въпроси“. Но той има право свободно да изрази своето мнение.

Втората част (второ изречение) от твърдението, че „проблемът е сериозен“ е теза, която напълно е представена в предаването чрез думите на другия събеседник Я. П.: „Самата тема на икономическия форум е показателна, че това е проблем, идентифициран от световни значими... и очевидно трябва да се работи по този въпрос. Между другото това е много важно събитие, той се нарича икономически форум, много важни политически решения се взимат и е важно присъствието на нашата държава там... изключително важни решения се взимат там.“

Тоест налице са различни мнения и становища, на което всъщност залага предаването в синхрон с изискването за плурализъм и разнообразие на мнения, заложили както в Закона за радиото и телевизията, така и в Етичния кодекс на българските медии.

2. Има разлика между дезинформация и невярната информация. Дезинформацията е съзнателно разпространявана невярна или подвеждаща информация и манипулации, която цели промяна на нагласите и убежденията на хората. Грешката в материал на „Ню Йорк Таймс“ не е фалшива новина или дезинформация.

Напълно се съгласяваме на твърденията на жалбоподателката. Обаче, един журналист не може да знае всичко, за да реагира по категоричен начин на некоректни данни, подадени от събеседника. Едва ли можем да допуснем, че водещият на предаването е длъжен да се съмнява във всяка информация, поднесена от участник, и да я подлага на светкавична проверка. В крайна сметка събеседникът носи своята отговорност за заявленията си. Той е равностоен партньор в разговора и не би трябвало да се очаква от него да се отклонява от истината. Впрочем, на знание или предположение се опира твърдението на жалбоподателката, че „грешката в материал на „Ню Йорк Таймс“ не е фалшива новина или дезинформация“?!

3. Една от целите на дезинформацията е дискредитиране на традиционните медии, което се прави по различни начини и целенасочено. Затова повишаването на доверието в традиционните медии изисква намаляване на дезинформацията.

И с това твърдение сме съгласни. Затова БНР сформира екип за проверка на фактите, които отговорно следят фалшиви новини и ги разобличават.

В заключение – БНР е наясно с наличието на проблема „фалшиви новини“, както и за „дискредитиране на традиционните медии, което се прави по различни начини и целенасочено“. Стремим се да идентифицираме проблема, а също така да осъществяваме своята дейност отговорно и в синхрон със Закона за радиото и телевизията, както и с Етичния кодекс.

В становището на БНР се посочва още: „Считаме, че подадените жалби са силно субективни и едностранчиви. Твърденията на жалбоподателката не кореспондират с изискванията за „правото на свободно изразяване на мнения“ (чл. 10, ал.1., т.1 от ЗРТ), на чл.11., ал.1., който гласи, че „всяко мнение може да бъде изразявано свободно в медийните услуги“ и на изискването за „отразяване на различни идеи и убеждения в обществото чрез плурализъм на гледните точки във всяко от новинарските и актуално-публицистичните предавания с политическа и икономическа тематика“ (чл. 6, ал. 3, т. 6)“.

V. ФАКТИ

Запис от предаването е качен на сайта БНР. В анонса е уточнено, че „от 15 до 19 януари събитията и новините, проблемите и позитивните феномени ще коментират: Я. П. – социолог в агенция „Галъп Интернешънъл“, и Г. В. - икономист в ЕКИП и анализатор в EmergingMarketWatch. П. е познат коментатор на радиослушателите (и покрай изборите), завършила е политология и политическо консултиране в СУ „Св. Климент Охридски“ и Национална сигурност и отбрана във ВА „Г.С. Раковски“. Статии по икономически и политически теми на В. са публикувани както в български, така и в международни издания като Mises Institute, Foundation for Economic Education и др.“. Изброени са политическите акценти от деня, сред които е участието на министър-председателя и министъра на външните работи на Република България в Световния Икономически форум в Давос.

VI. МОТИВИ

КЖЕ разгледа жалбата, запозна се с предаването, с публикацията на сайта на БНТ и постъпилото становище на БНР. КЖЕ отчете, че в цитирания в жалбата откъс от разговора водещият действително няма критична реплика срещу изказването/мнението на събеседника относно подценяването на проблема с дезинформацията и фалшивите новини, но е факт, че вторият събеседник застъпва друга теза. Журналистът не си е позволил да защитава или отхвърля твърденията на гостите и в този случай не може да се търси пристрастност в поведението му или опити да се даде предимство на едно или друго от изказаните мнения.

Разговорът в цитираната част от предаването наистина е свързан с анализ на темите и решенията, които се очакват от икономическия форум и които са поставени като приоритет. Не се съобщават факти за събитието и новини от него, освен неговото провеждане, а се коментира важността на проблемите и тяхната приоритетност. Коментарите на събеседниците не подменят факти, а поканата им във връзка с и конкретната тема действително показва, че тя не е подценена от редакцията. В текста/анонса към записа на разговора е уточнено, че „събитията и новините... ще коментират...“, в началото на предаването в звуковия файл отново е посочено, че „ще коментираме темите от деня...“ т.е. изрично е посочен жанра на предаването, с което е изпълнена т. 1.1.4 от Етичния кодекс на българските медии.

На основание на по-горното КЖЕ приема, че **няма** нарушение на т.1.1. Точност, 1.1.4 Ясно ще разграничаваме фактите от коментарите и предположенията.

Същевременно КЖЕ не може да се съгласи с доводите в становището на БНР: „един журналист не може да знае всичко, за да реагира по категоричен начин на некоректни данни, подадени от събеседника. Едва ли можем да допуснем, че водещият на предаването е длъжен да се съмнява във всяка информация, поднесена от участник, и да я подлага на светкавична проверка. В крайна сметка събеседникът носи своята отговорност за заявленията си. Той е равностоен партньор в разговора и не би трябвало да се очаква от него да се отклонява от истината.“

КЖЕ припомня, че задължение на журналиста е да се съмнява и да проверява информацията и когато не е възможно тя да бъде подложена на „светкавична проверка“, да бъде направен опит да се изяснят източниците на информацията на събеседника, да се задават уточняващи въпроси, въобще да се положат усилия да се изясни степента на нейната достоверност. Събеседникът действително носи отговорност за заявленията си, но журналистът носи отговорност за уточняването на това дали заявленията са верни, на какви аргументи се позовават, дали се основават на опит, изследвания, научни наблюдения и т.н. или са единствено едностранно /или пристрастно/ мнение. Ако моментната проверка не е възможна, трябва да бъде направено изрично уточнение.

КЖЕ е имала възможност да подчертае значението на ролята на водещия, който трябва не само да дава свобода на изразяване на мнения и позиции, но и да не допуска безкритично непроверени и потенциално рискови твърдения и предположения да се разпространяват – особено от ефира на обществената телевизия. Водещият не бива да бъде пасивен или дори толерантен към подобни твърдения, изложени от неговите събеседници, а напротив – когато е необходимо за защита на обществен интерес и предпазване на обществеността от заблуждаване, следва да представя подобни тези в дискуссионен план и с необходимата дистанция.¹ Живите предавания налагат по-високи изисквания към участващите журналисти. Очаква се те да бъдат добре подготвени – лично и с участието на редакторите си – за участието на всеки събеседник. Те трябва да са запознати из основи с фактите в областите, които ще бъдат засегнати в разговора, за да могат своевременно да поставят уточняващи или допълващи въпроси, както и да изразят критични позиции към недостатъчно добре защитени тези от гостите.² Изискванията са още по-високи към обществените медии, които дължат на аудиторията качествено новинарство срещу предоставеното им публично финансиране.

На основата на събраната информация и направения анализ, във връзка с чл. 17, ал. 1 от Правилника за дейността, Комисията за журналистическа етика прие следното

РЕШЕНИЕ:

КЖЕ намира жалба с вх. № 11-002 /2024 г. за **неоснователна** по т.1.1 Точност, 1.1.4 Ясно ще разграничаваме фактите от коментарите и предположенията.

¹ Решение на КЖЕ по жалба 07-063 <https://mediaethics-bg.org/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%E2%84%96-14-%D0%BE%D1%82-2021-%D0%B3.-%D0%BF%D0%BE-%D0%B6%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%93.%D0%9A.-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%91%D0%9D%D0%A2.pdf>

² Решение на КЖЕ по жалба 07-064 <https://mediaethics-bg.org/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%E2%84%96-15-%D0%BE%D1%82-2021-%D0%B3.-%D0%BF%D0%BE-%D0%B6%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%93.%D0%9A.-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%B1%D0%A2%D0%92.pdf>

Съгласно Правилника за дейността на Комисията за журналистическа етика решението да се изпрати на заинтересованите страни в 7-дневен срок от приемането му.

Председател на КЖЕ:

Нели Огнянова

Изпълнителен директор на

Фондация НСЖЕ :

Ева Петрова